

סיכום להלכות יום טוב - שיעור 950

I. כללי העניין

(א) החילוק בין אוכל נפש למכשירי אוכל נפש הוא דאוכל נפש הוא עושה מלאכה בגוף האוכל כגון טוחן, בורר, בישול, לש, ושוחט משא"כ מכשירי אוכל נפש דאינו עושה מלאכה בגוף המאכל אלא בדבר אחר כגון תיקון בשפוד, ובסכין, ובתנור, או מוציא אש ובמכשירי אוכל נפש דעת הרבנן (ז"ה כ"ח:) דאסור מן התורה דדרשינן "הוא" ולא מכשיריו ודעת רבי יהודה דמכשירין דאי אפשר לעשותם מעיו"ט הוי דחוייה ומותר אבל אם אפשר לעשותם אינם דחוייה ואסורים מן התורה ד"לכם" לכל צרכיהם מותר רק אם א"א לעשותם מעיו"ט ואם אפשר דרשינן "הוא" ולא מכשירין ופסקינן כרבי יהודה אבל אין מורין כן לרבים (שו"ע תל"ט ותק"ט ע"ט)

(ב) בענין דבר השוה לכל נפש רחיצת כל גופו בחמים שהוחמו ביום טוב עיין בתוספות (ז"ה כ"ח:) דאסור משום שאינו שוה לכל נפש כמוגמר ועיין בכתובות (ז:) דאין אומרים מתוך דבר שאינו שוה לכל נפש לכן אסור מן התורה רחיצת כל גופו בחמים אמנם הרמב"ם (יום טוב ח - ט"ז) דהרחיצה אסור משום גזירות מרחצאות וכ"כ השיטה מקובצת (ז"ה כ"ח) בשם הריטב"א ועיין בערוך השלחן (תל"ה - י"ט) דהרמב"ם אין סבר הדין דשוה לכל נפש לגמרי ויש אומרים דהוא סבר שהיא איסור דרבנן והנפקא מינה בין הרמב"ם והתוספות (כ) לחולה שאין בו סכנה דלהרמב"ם יש להתיר (שער הציון ט) ועוד בזמנינו אפשר דשוה לכל נפש ולכן גם לשיטת התוספות יש להתיר אמנם להרמב"ם אסור משום גזירה וצריך בית דין אחר להתירו למי שאינו חולה או מצטער בענין מים פושרים עיין במ"ב (שכ"ו - י"ז) דאין לחלק בזה דאפילו מים שרק הופשרו בשבת ואין היד סולדת בהן ג"כ אסור לרחוץ בהן אפילו אבר אחד אמנם עיין בשער הציון (תק"ח - כ"ה) שהביא הבית מאיר דדעתו דלהחם מים כדי להפיג צינה הוא דבר השוה לכל נפש וסתם דע"י עכו"ם אין להחמיר

(ג) להתיר משום מרבה בשיעורים דהיינו מרבה בבישול המים ולכן כיון דלהחמם לפניו ידיו ורגליו מותר אין איסור על שאר המים וכ"כ רבי עקיבא איגר (כתשבות י"ז) ועיין בדעת תורה (תק"ח) דפניו ידיו ורגליו הוי דבר השוה לכל נפש רק אם נתכוין רק לכך ולא כמתכוין ג"כ לכל גופו והגרשז"א בספרו מאורי אש (י"ח) מתרץ קושית רע"א דרחיצת הגוף צריך להתיר רק דמתוך ומתוך בגדר דחוי' ולא הותרה ואין אומרים רבוי בשיעורים בדחוי'

(ד) בענין הואיל תפוחי אדמה אף בשעה האחרונה של יו"ט שכבר אסור לבשלם כיון שא"א ליהנות מהם בו ביום מ"מ אינם מוקצה דאם הם מוקצה א"כ נתת דבריך לשיעורין בין מקומות שיכולים לבשל מהר ובין שאר מקומות ולא שמענו מי שאסר (שש"כ כ"ח - הט"ה י"ז)

II. עשיית מלאכה בבין השמשות שבין יו"ט ראשון לשני ושבין יום טוב שני לחול ליהנות ממנה מיד בבין השמשות

(א) עיין בחידושי רעק"א (מזריס ס"ט: ד"ה מה) שכתב דכיון שבבין השמשות כל רגע ספק הוא שמא עכשיו המעבר מיום ללילה א"כ אם יעשה מלאכה בבין השמשות אף שהנאתו כשעדיין בביה"ש מ"מ שמא בשעת עשיית המלאכה יום הוא ובשעת הנאה כבר לילה ונמצא מכין מיו"ט לחבירו וסיים שיש להתיר במלאכת דרבנן מטעם ס"ס אבל במלאכת דאורייתא צריך להחמיר דהוי דבר שיש לה מתירין ומ"מ כתב "וחידוש כזה לא הוי שבקי הפוסקים מלהודיענו וצ"ע לדינא" ולכן החמירו טלטול המחזוריים וספרים ומטפחות ברה"ר והדלקת נר מנר ולא לעשן בזמן זה של ביה"ש (הגדה של בית הלוי כדני יום טוב בשם הגר"ח והגרי"ז מבריסק ועוד) ועיין בנטעי גבריאל (דף ר"ד - רט"ו) וכן סבר הגרי"ש אלישיב להחמיר במלאכת דאורייתא (יום טוב שני כהלכתו דף שכ"ז) כן משמע מהשאגת אריה (ז"י) שהביא מביצה (י"ט:) דביה"ש דיו"ט אסור להטביל כלים דשמא ימא הוא ומוכח דשיטתו הוא דחיישינן שמא בשעת הטבילה עדיין יום וכשמשתמש בכלי הוי כבר לילה וכ"כ השו"ת שו"מ (ז - י)

(ב) **אמנם יש מתירים** משום דכיון שחייב לנהוג באותה שעה דין יו"ט א"כ כמו שביר"ט עצמו הותרו המלאכות של היתר מטעם מתוך כמו כן נאמר בביה"ש אף ששמא כבר לילה מ"מ כיון שהוא לצורך יו"ט הספק גופא הוי כלצורך ובפרט להשיטה דתוספות יו"ט מה"ת וראיה לזה שהרי מצינו (ת"ח - ה) דמותר לשחוט עוף ביו"ט אע"ג דאיכא ריעותא שמא הוא טריפה וכ"ש בזה דהוי ודאי מלאכת אוכל נפש כ"כ השיירי כנסת הגדולה (תק"ג - ג) בשם המהרי"ל במעשה בהמהר"ש וכ"כ האליה רבה (תק"ג - ד) ונטעי גבריאל (רי"ד - רט"ו)

(ג) **עיין בכף החיים** (תק"ג - ה) דיש להקל רק לצורך הקטנים והאורחות רבינו (דף ק"ד) כתב שהחזו"א התיר להדליק נר בביה"ש דיש להקל בדבר שהנאה באה מיד רק בביה"ש דיוט"ש (פסקי תשובות תק"ג - אות 15 בשם הגרשז"א)

(ד) **דעת הגרש"ז אויערבך** (שהובא ביום טוב שני כהלכתו דף שכ"ח - שכ"ז)

1. דדוקא במתכוון על זמן הלילה ולא כדי ליהנות ממש מיד שא"א ליהנות מהאור רק ע"י הדלקה או להבעיר כדי לבשל ולאכול מיד וה"ה לענין הוצאה והכנסה וכ"כ בסעודה שלישית של שבת אין חוששין בביה"ש לברור אוכל מפסולת כדי לאכול לאלתר ואין חוששין כלל לבורר משבת לחול והיינו משום שלא לאלתר אין זה כלל בגדר מלאכה אפילו משבת לחול רק אסור מדרבנן מפני שמכין משבת לחול גם ביו"ט כן ואפשר גם כן במפתח של ביתו כשיודע ברור שרק ישוב לביתו בחול כיון שבמשך כל היום היה מותר אך מי שהוא בשרי והמאכל הוא חלבי שפיר אסור בביה"ש כיון שכוונתו על אחר זמן ודינו אופה מיו"ט לחול לכן מלאכת אור"נ מותר גם לעת ערב כשרוצה ליהנות מיד כשאינו חושב כלל עם שום זמן וע"ע בפמ"ג (פ"ז - סק"ח) ובכה"ל (שס)
2. לענין טלטול שהוא שכיח מאד בביה"ש פסק הגרש"ז דרק בכרמלית יש להקל אבל בניו יורק צריך להחמיר לכן יש שמתפללין תפלת מנחה של ראש השנה במוקדם האפשרי כדי לשוב אחר תשליך קודם השקיעה שלא יטלטלו המחזוריים בביה"ש וכן הקפידו על זה החזו"א והאג"מ ובעל קהלות יעקב (יום טוב שני כהלכתו שס)
3. בבין השמשות של מוצאי יו"ט שני פסק הגרש"ז אויערבך דלפי הגרע"א היה מותר לעשות מלאכת דאורייתא בביה"ש מ"מ כדי שלא לזלזל ביו"ט שני אין לחלק והגר"ש אלישיב פסק שאם ההנאה מידית יש להקל בביה"ש דמוצאי יו"ט שני אבל לא ביו"ט ראשון ועוד פסק הגרש"ז דאין להתיר בביה"ש של מוצאי יו"ט ראשון מטעם איתחזק היתירא דכל רגע ורגע הוי זמן בפנ"ע ואינו תלוי ברגע הקודם (אור שמח שנת ה - ד) ועוד דכיון שודאי יתחלף מיום ללילה תוך רגעים ספורים לא שייך בכה"ג סברת איתחזק היתר

III. גדר של האיסור הכנה

(א) **עיין בחיי אדם** (כלל ק"ג - ו) ושו"ת מהרש"ג (ב - ס"ח) שאיסור הכנה הוא דוקא כשרוצה להרויח זמן ע"י שלא יצטרך לעשות דבר זה בלילה לכן מותר להוציא מאכל קפוא מן המקרר כדי שיהא ראוי לאכילה בליל שני ע"ע בשש"כ (י - י) שדעתו להחמיר וע"ע (זהרה כ"ז) ובמילואים ומותר להדיח הכלים או לסדר הבית כדי שיהיה נאה ומסודר לכבוד יו"ט שני (נטעי גבריאל ר"ח ובפסקי תשובות תק"ג - אות 6) וג"כ מותר להחזיר ספרים לארון שזהו כבוד הספר (ארחות רבינו ב - דף קל"ח)

(ב) **אמנם ההיתר הוא רק בדברים שאסורים משום טירחא בעלמא** אבל אפיה והוצאה אסור בכל ענין להכין מיו"ט לחבירו ולחול אף אם כוונתו להינצל מהפסד ולכן להוציא בגדים ודברים אחרים יש בו איסור גמור ואפילו על הוצאת פח אשפה לרה"ר יש לשאול שאלת חכם אולם באיסור דרבנן דרך הרעמה במקום צורך גדול יש להקל וגם אין איסור מרבה בשיעורים ביום טוב (ר"ן ריש פרק ז' דז"נה ואג"מ אר"ח - ה) ואפשר דע"י נכרי יש להקל בהרעמה או אפילו בלא הרעמה וצריך שאלת חכם בכל דבר